

SAK 19/2016 – VEDLEGG

ORIENTERING OM REGULERING AV FISKET ETTER LEPPEFISK – EN OVERSIKT OVER UTVIKLINGEN I FORVALTNINGEN AV LEPPEFISK I PERIODEN 2010-2016

1 BAKGRUNN

Fisket etter leppefisk er et relativt nytt fiskeri, og reguleringsopplegget i fisket etter leppefisk har endret seg etter hvert som fisket har utviklet seg til å bli et relativt stort fiskeri med høye førstehåndsverdier. En grundig gjennomgang av utviklingen siden arbeidet startet opp i 2010 synes hensiktsmessig for å ha et så godt kunnskapsgrunnlag som mulig når veien videre skal diskuteres.

I brev av 23. november 2009 fra Fiskeri- og kystdepartementet (FKD (nå NFD)) til Fiskeridirektoratet, ber departementet Fiskeridirektoratet vurdere en rapporteringsplikt for å samle inn data om fangst per enhet innsats.

I brev av 16. september 2010 fra Havforskningsinstituttet (HI) til FKD om «*Kunnskapsstatus vedrørende leppefisk*»¹, svarer HI på bestilling av 10. juni 2010 fra FKD². På oppdrag fra FKD arbeider HI med å sammenstille en rapport med den kunnskapen som finnes om leppefisk på dette tidspunktet. Denne rapporten er publisert i *Fisken og havet nr. 7/2010*.³

19. november 2010 inviterte Havforskningsinstituttet og Fiskeridirektoratet til et seminar om leppefisk⁴. Formålet var å få mer kunnskaper om leppefisker i de relevante fagmiljøene, slik at Fiskeridirektoratet og Mattilsynet skulle ha muligheten til å vurdere situasjonen for leppefisk, herunder om det var behov for å sette i gang tiltak og hvilke tiltak som ville være hensiktsmessige. Representanter fra Fiskeri- og kystdepartementet, Fiskeridirektoratet, Havforskningsinstituttet, Mattilsynet og Veterinærinstituttet deltok på dette møtet.

I Fiskeridirektoratets tildelingsbrev fra FKD for 2011⁵ gis Fiskeridirektoratet følgende oppdrag; «*utarbeide forslag til reguleringsmodell for leppefisker*». I brev av 1. desember 2010 og 7. januar 2011 fra Norges Fiskarlag etterlyser Norges Fiskarlag dialog om fremtidige reguleringer før de iverksettes og foreslår at det nedsettes en arbeidsgruppe som kan klargjøre hva som er kunnskapsstatus i fiskeriet.

For å følge opp seminaret og henvendelser fra næringen nedsatte fiskeridirektøren 19. januar 2011 en arbeidsgruppe om «*bærekraftig uttak og bruk av leppefisk*», med representanter fra

¹ Saksnr. 2010/7775.

² Saksnr. 09/1445-335. Dato: 11.06.10.

³ https://brage.bibsys.no/xmlui/bitstream/handle/11250/113891/FH_7-2010_til_web.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

⁴ Oppsummering fra seminaret finnes på 10/12692.

⁵ <https://www.regjeringen.no/no/dokument/dep/nfd/tildelingsbrev-og-arsrapporter/tildelingsbrev/2016/id2507118/>.

Norges Fiskarlag, Norges Kystfiskarlag, Havforskningsinstituttet, Samarbeidsrådet for salgslagene og FHL (nå Sjømat Norge). Første møte i arbeidsgruppen ble avholdt 7. februar 2011. Avsluttende rapport fra «Arbeidsgruppe om bærekraftig uttak og bruk av leppefisk»⁶ ble ferdigstilt og sendt til fiskeridirektøren 14. mars 2014. Arbeidsgruppen har i løpet av disse årene foreslått reguleringstiltak og evaluert de innførte reguleringstiltakene i fisket etter leppefisk.

2 FORVALTNINGEN AV LEPPEFISKARTENE

I dette avsnittet gis det en oversikt over hvordan reguleringen har utviklet seg. Det gis en nærmere forklaring av bakgrunnen for de tiltakene som er innført og den kunnskapen som var tilgjengelig på det tidspunktet tiltakene ble innført. Tabell 2.1 gir en oversikt over de innførte reguleringstiltakene som omtales nedenfor.

Fisket etter leppefisk har blitt behandlet som et spesielt fiskeri fordi fisken leveres levende til oppdrettsnæringen og på grunn av det spesielle «oppdraget» leppefisken har i merdene. Leppefisk er en miljøvennlig og effektiv metode å fjerne lakselus fra laks og ørret i oppdrett som et alternativ til eller i tillegg til medikamenter og andre ikke medikamentelle metoder. Den høye etterspørselen etter leppefisk har ført til at prisen på leppefisk er svært høy og det er stor interesse for å delta i dette fiskeriet.

Reguleringen i fisket etter leppefisk var første gang gjeldende fra 1. april 2011. Målene for reguleringene har endret seg etter hvert som fiske, uttak og bruk har endret seg. Ved innføring av reguleringene i 2011 trodde vi at situasjonen var av en mer kortvarig art, og at et alternativt virkemiddel mot lus ville relativt raskt bli funnet. Da ville etterspørselen etter villfanget leppefisk raskt avta igjen. Reguleringene hadde som formål å sikre rekruttering og å hindre en for høy uønsket dødelighet i fisket. I dag er vi ikke der, utviklingen av alternative ikke-medikamentelle metoder mot lakselus går ikke så raskt som vi trodde. Havbruksnæringen arbeider med å utvikle alternative metoder å bekjempe lus på, og på sikt kan en tenke seg at nye effektive og miljøvennlige metoder utvikles. Det arbeides også med oppdrett av rognkjeks og berggylte til bruk som rensfisk. Reguleringene har derfor i de siste årene blitt mer restriktive. Vi ønsker å legge til rette for et mer bærekraftig fiske. Formålet med reguleringene er at det skal være leppefisk tilgjengelig for fiskerne i lang tid fremover, og at vi skal ha et høyt, og om mulig stabilt langtidsutbytte. Reguleringene har også søkt å legge til rette for at kystflåten skal kunne levere leppefisk til havbruksnæringen, og dermed opprettholde driftsgrunnlaget og sysselsettingen i næringen.

⁶ Saksnr. 14/4297 (journalpostnr.14/19391).

Tabell 2.1: Oversikt over reguleringsiltak i perioden 2011-2016

Reguleringsiltak	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Åpningstidspunkt						
Sørlandet	30. mai	29. mai	27. mai	27. mai	10. juni	11. juli / 6. juli ¹
Vestlandet sør for 62°N	20. juni	18. juni	17. juni	17. juni	1. juli	11. juli / 6. juli ¹
Midt-Norge (nord for 62°N)	4. juli	2. juli	1. juli	1. juli	16. juli	25. juli
Minstemål						
Generelt	11 cm					
Unntak fra og med Trøndelag og nordover	9 cm	10 cm	10 cm	Ingen unntak		
Grønngylt/berggylte				12 cm / 14 cm		
Røkting	Krav om daglig røkting, untatt søndager og helligdager					
Redskap (yrkesfiske)						
Redskapsmengde - fra Varnes fyr på Lista og nordover	Ingen redskapsbegrensning etter fisket er åpnet i hele landet				Ingen redskapsbegrensning	
Redskapsmengde - Sørlandet	Ingen redskapsbegrensning etter fisket er åpnet i hele landet			100 teiner/ruser til sammen hele året		
Redskap	Ordning med dispensasjon til å bruke ruse i leppefisk					
Deltakelse - Fritidsfiskere	Forbudt å fiske med teiner og ruser. Fritidsfiskere med leveringsavtale kan søke om adgang til å drive fiske					
Seleksjonsinnretninger	Ingen krav til seleksjonsinnretninger				Krav om inngangssperre og fluktåpninger	
Kvot						
Sørlandet	Ingen kvoteregulering					4 mill.
Vestlandet sør for 62°N						10 mill.
Midt-Norge (nord for 62°N)						4 mill.
Sluttdato						
Sørlandet	Ingen sluttdato					2. sept.
Vestlandet sør for 62°N						9. sept (13.09 ²)
Midt-Norge (nord for 62°N)						23. sept (27.09 ²)

¹ Basert på prøvofiske. ² Siste frist for levering.

2.1 Den generelle åpningsdatoen

Da reguleringsene for 2011⁷ skulle fastsettes var kunnskapen om gytetid begrenset, men en hadde indikasjoner på at gytingen var temperaturavhengig, og derfor også avhengig av hvor på kysten en befant seg. Formålet med å frede leppefiskartene i gyteperioden er å gi de ro i gyteperioden, for å sikre videreføring av bestandene slik at det blir tilgjengelig leppefisk i kommende sesonger.

Når åpningsdatoene ble satt i 2011 fremhevet verken arbeidsgruppen eller høringsinstansene én åpningsdato (for art eller område) som den optimale. Ved fastsetting av regelen ble det tatt hensyn til at en felles åpningsdato geografisk ville være spesielt vanskelig for Sørlandet, samtidig som det var viktig at det ikke var for lang tid mellom de geografiske åpningsdatoene. Oppdretternes behov for leppefisk til avlusning og behovet for å sikre rekruttering ble vektlagt.

⁷ Beslutningsnotat: 11/3077. 28.03.11.

Det ble innført en felles åpningsdato for alle leppefiskartene, men åpningsdatoen ble geografisk differensiert. Landet ble delt i tre ulike områder hvor fisket åpnet til ulik tid, men når fisket åpnet kunne en fiske etter alle leppefiskartene. Åpningstidspunktet ble bestemt av i hvilket fylke en fisker, og fisket på Sørlandet åpnet 30. mai, på Vestlandet sør for Stad 20. juni og i Midt-Norge 4. juli.

Erfaringene fra reguleringene i 2011⁸ viser at konsekvensene åpningstidspunktet har hatt for fiskerne avhenger av hvor i landet fisket foregår. På Sørlandet har fisket tradisjonelt startet tidlig i mai når det har vært god tilgjengelighet på berggylt. Også på Vestlandet var leppefisken tilgjengelig tidligere enn det åpningsdatoen tilsa. På grunn av en dårlig sommer var en relativt stor andel av leppefisken i enkelte områder ikke ferdig gytt når fisket åpnet.

I sitt høringsvar i 2012 konkretiserte Havforskningsinstituttet perioden hvor hovedgytingen pågår og at åpningsdatoen bør geografisk differensieres til hhv. 25. juni, 9. juli og 16. juli. Fiskeridirektoratet var i kontakt med FHL om innspillet fra HI. Med disse åpningsdatoene ville oppstart av fisket og dermed også tilgang på leppefisk forskyves vesentlig sammenlignet med reguleringen i 2011. Fisket ville forskyves relativt mer på Sørlandet enn lengre nordover. Havbruksnæringen viste til at lusepåslagene avhenger blant annet av temperaturen, slik at konsekvensene av senere oppstart i fisket blir at havbruksnæringen er avhengig av kjemisk avlusning til godt ut i sesongen.

På bakgrunn av mottatte høringsvar og innspill besluttet fiskeridirektøren å videreføre opplegget med en felles åpningsdato for alle artene i 2012, slik at fisket på Sørlandet åpnes 29. mai, fra Rogaland til og med Sogn og Fjordane fra 18. juni og fra og med Møre og Romsdal til og med Nordland fra 2. juli.

Fiskeridirektoratet henvendte seg til HI før 2015-sesongen om innspill for å kunne fastsette fredningsperiode. HI⁹ opprettholdt sin anbefaling om å fastsette åpningsdatoene 25. juni, 9. juli og 16. juli, eller ideelt at fisket åpner når hovedgytingen er over, basert på prøvefiske. Med utgangspunktet i målet om å holde et høyt uttak over tid, ønsket fiskeridirektøren å stramme noe inn i 2015. Åpningstidspunktene ble forskjøvet mer i retning av HIs anbefalinger og fisket etter leppefisk ble åpnet 10. juni på Sørlandet, 1. juli fra Rogaland til og med Sogn og Fjordane og 16. juli fra og med Møre og Romsdal til og med Nordland.

Resultatene fra gyteundersøkelsene som ble gjennomført i 2015¹⁰ viser at gytetiden for leppefisk på Sørlandet ikke er tidligere enn på Vestlandet slik en tidligere har antatt. Havforskningsinstituttet viste til at åpningen av fisket i 2015 var før hovedgytingen var over i alle områdene, men spesielt på Sørlandet åpnet fisket mange uker for tidlig i forhold til hovedgytingen hos leppefisken i området. I 2016 ble åpningstidspunktet på Sørlandet og Vestlandet satt til 11. juli og i Midt-Norge¹¹ til 25. juli. Åpningsdatoene kunne endres på bakgrunn av vitenskapelige gjennomførte undersøkelser i de tre områdene. Basert på råd fra HI ble fisket etter leppefisk på Sørlandet og Vestlandet åpnet 6. juli kl. 08.00 og i Midt-Norge ble fisket åpnet 25. juli.

⁸ Saksnr. 12/1807. 30.03.2012.

⁹ Journalpost 14/80894.

¹⁰ Brev av 19. januar 2016 fra HI til Fiskeridirektoratet om «Bestilling av kunnskapsstøtte til evaluering av regulering av fisket etter leppefisk i 2015».

¹¹ Gjelder alt fiske nord for 62°N.

2.2 Særskilt åpning for fisket etter berggylte

I arbeidsgruppen har det siden 2011 vært vist til at fisket etter berggylte på Sørlandet tradisjonelt har startet i begynnelsen av mai, og at det er i mai og juni at fiskerne på Sørlandet får de største fangstene av berggylte. Berggylte fiskes før den er stor nok/gammel nok til å være gytemoden. Dette er en art som vokser seint og kan bli gammel, og det kan derfor være behov for å gi denne arten særskilt beskyttelse. Berggylte er den av leppefiskartene som tåler mest håndtering og sannsynligvis har størst overlevning ved gjenutsetting. Oppdretterne foretrekker i hovedsak berggylt større enn 13 cm. HI anbefaler at det ikke bør fiskes på berggylt når den kommer opp for å gyte. På Vestlandet er gytesesongen mai og juni for berggylte.

I fisket etter leppefisk med teiner og ruser, fiskes det etter alle leppefiskartene samtidig. Med en tidligere åpningsdato for berggylte, må andre leppefiskarter settes ut igjen. Fiskeridirektoratet viste i 2011 til at vi ikke har kunnskap om overlevelse ved gjenutsetting, men jo mer en håndterer fisken jo større sannsynlighet er det for at den ikke overlever. Det beste vil av denne grunn være at den ikke tas om bord i båten. Leppefisken er svært stasjonær, noe som gjør at gjenutsatt fisk fanges flere ganger. Det er også en fare for at berggylte er så attraktiv og lønnsom at en i fangstoperasjonen har lite oppmerksomhet knyttet til overlevelse av annen leppefisk som skal gjenutsettes. Resultatet av å ha en eventuell tidlig åpning kun for fiske etter berggylte kunne derfor bli at store deler av gevinsten av en fredningstid går tapt. En bør være forsiktig med hensyn til en tidlig åpning av fisket etter berggylte, av hensyn til å gi de andre leppefiskartene ro i gyteperioden. Det ble ikke åpnet for et særskilt fiske etter berggylte i 2011.

Vi mottok også i 2012 innspill på å åpne fisket etter berggylt før gytefredningen for de andre leppefiskartene var opphevet. Kunnskapen om seleksjonsinnretninger i fisket etter leppefisk med teiner og ruser for å unngå uønsket fangst var begrenset. Fiskeridirektøren viste til at det på sikt er ønskelig med innretninger som reduserer fangst av fisk under minstemål og av andre arter enn målarten, for å sikre et bærekraftig fiske etter leppefisk. Alt utviklingsarbeid som har som formål å unngå uønsket fangst i redskapen er derfor positivt. Fiskeridirektøren viste til at før det kan åpnes for et tidligere fiske etter berggylte, må en ha tilgjengelig vitenskapelige utprøvde seleksjonsinnretninger. I 2012 ble det for å få mer kunnskap om seleksjonsinnretninger, åpnet for at fiskere i samråd med Havforskningsinstituttet kunne starte fisket etter berggylte før gytefredningen var over.

For å vurdere om det er mulig å fiske selektivt etter berggylte, ba Fiskeridirektøren¹² i 2012 Havforskningsinstituttet om å gjennomføre et vitenskapelig prosjekt med utprøving av ulike typer seleksjonsinnretninger. I 2014 ble det åpnet for et forsøksfiske¹³ etter leppefisk fra 1. mai, for å få kunnskap om det kunne fiskes selektivt etter berggylte av rett størrelse. HI har i denne perioden opparbeidet kunnskap om seleksjonsinnretninger, og de gjennomførte forsøkene viser til at det ikke er mulig å drive et selektivt fiske med ruse etter berggylt på Skagerrak-kysten i mai¹⁴. Fiskeridirektoratet har ut i fra en samlet vurdering besluttet å ikke

¹² Brev av 30.3.2012 fra Fiskeridirektoratet til HI (12/1807).

¹³ Søknad om deltakelse ble sendt til Fiskeridirektoratet, som satt forholdsvis strenge vilkår for de som deltok i fisket. Resultatene fra forsøksfisket er inkludert i Havforskningsinstituttets rapport av 12.12.2014.

¹⁴ Havforskningsinstituttets rapport av 12.12.2014 om *Forsøk med seleksjonsinnretninger i leppefiskredskap*. (14/11090).

åpne for et tidlig fiske etter berggylte, samtidig som fisket etter de andre leppefiskartene er stengt.

I 2016 ble det etter søknad fra Havforskningsinstituttet åpnet for et forsøksfiske etter berggylte¹⁵. Målsettingen med forsøksfisket var å studere muligheten for et artsspesifikt fiske etter berggylte ved å benytte redskap med nye spesialutviklede seleksjonsinnretninger. I tillegg til at kunnskap om overlevingen til fisken som sorteres ut er viktig, er det viktig at seleksjonsinnretningen sorterer ut andre leppefiskarter enn berggylte og at det ikke fiskes på gytemoden berggylte. Rapport fra forsøket vil bli utarbeidet i god tid før evalueringsmøtet¹⁶, og innholdet og resultatene fra forsøket vil bli presentert i evalueringsmøtet.

2.3 Sluttdato

Når det blir kaldere i sjøen går leppefisken dypere. Det ble i arbeidsgruppen vist til at noen fiskere følger med fisken når den går dypere og det er usikkert hvordan overlevelsen til denne fisken er. Det ble ikke fastsatt en sluttdato i 2011, men besluttet at sluttdato bør vurderes når en har opparbeidet kunnskap om denne problemstillingen.

2.4 Minstemål

Oppdretterne stiller krav til størrelsen på villfanget leppefisk, og de enkelte oppdretterne har ulike vurderinger av hva som er minste kommersiell størrelse. I 2011 hadde vi informasjon om at oppdretterne tok imot fisk ned til rundt 9 – 10 cm.

Minstemålet er et virkemiddel som sikrer at lokaliteten ikke blir tømt for leppefisk, og gir mulighet for rekruttering slik at der også blir tilgjengelig fisk til neste sesong. I 2011 hadde vi ikke kunnskap om ved hvilken lengde leppefiskartene blir kjønnsmoden, og Havforskningsinstituttet anbefalte at minstemålet ble satt slik at fisk ikke klarer å rømme gjennom noten i oppdrettsanlegget. Det generelle minstemålet ble på bakgrunn av dette satt til 11 cm i 2011. Ved å fastsette et minstemål fra starten av, ga vi også utstyrproduzentene et mål de kunne tilpasse utviklingen av seleksjonsinnretninger til.

Flere av høringsinstansene viste i 2011 til at en mindre andel lokalfanget leppefisk i Trøndelag er 11 cm og større, samtidig som det er behov for leppefisk under 11 cm i anlegg med smolt. På bakgrunn av innspill i høringen ble minstemålet for leppefisk fisket fra og med Trøndelag og nordover i 2011 satt til 9 cm.

I høring av forslag til endring av reguleringstiltak for leppefisk som ble gjennomført i 2012 var det ingen av høringsinstansene som kommenterte det generelle minstemålet på 11 cm. Tilbakemeldinger fra næringen viser til at en mindre andel av lokalfanget leppefisk i Trøndelag er 11 cm og større, samtidig som det er lavere tetthet i disse områdene. Kunnskapen om leppefiskens biologi var begrenset, dette gjaldt også kunnskapen knyttet til lokale variasjoner mht. tetthet og størrelse på fisken. Minstemålet i 2012 ble fastsatt til 11 cm,

¹⁵ Søknad av 10. juni 2016 (saksnr. 16/4111). Denne søknaden er en revidert utgave av søknaden Fjordservice Flekkefjord AS, Leppefisk.com, NOFIMA, Lerøy Vest Sjøtroll Havbruk og Marine Harvest sendte til Fiskeridirektoratet 29. april 2016).

¹⁶ Evalueringsmøtet avholdes 12. og 13. desember 2016.

med unntak for leppefisk fisket fra og med Trøndelag og nordover der minstemålet ble satt til 10 cm. Videre ba Fiskeridirektoratet HI om å undersøke om det er geografiske forskjeller ved leppefiskens lengde ved alder.

Resultatene fra Havforskningsinstituttets¹⁷ undersøkelser av alder og vekst hos vill leppefisk gir ingen indikasjon på at leppefisk vokser seinere i den nordlige delen av utbredelsesområdet. Basert på ny kunnskap ble minstemålet endret til 11 cm for hele landet i 2014.

I forkant av reguleringene for 2015 mottok vi innspill fra HI¹⁸ om å endre minstemålet på grønngylt og berggylte til hhv. 12 cm og 20 cm. Berggylte (hunner) blir kjønnsmoden når de er 17-20 cm. HI viser til at minstemålet på 11 cm for bergnebb og grasgylt er greit. Basert på disse innspillene og tilbakemeldinger fra høringsinstansene ble minstemålet endret fra 2015 til 12 cm for grønngylt og 14 cm for berggylte. Det generelle minstemålet er fremdeles 11 cm.

2.5 Røkting

Fiskedødeligheten vil antakelig i stor grad avhenge av hvordan fisker behandler fangsten. Tilbakemeldinger fra næringen viser at noen fiskere røkter flere ganger om dagen for å sikre at fisken har god kvalitet, mens noen fiskere lar redskapen stå lengre før den dras opp. For å kunne ta redskapen opp en eller flere ganger om dagen, er det begrenset hvor mye redskap en kan ha stående ute. Krav om daglig røkting bygger opp under forutsetningen om at en ikke skal ha mer redskap ute enn hva en kan røkte hver dag.

Av hensyn til fiskens velferd og for å sikre høy kvalitet og overlevelse, ble det i 2011 innført krav til daglig røkting med unntak for søn- og helligdager. Denne reguleringen har blitt opprettholdt.

2.6 Redskapsmengde

Redskapsmengde avhenger blant annet av hvor hyppig redskapen skal røktes. Hyppig røkting øker sannsynligheten for god kvalitet og høy overleving. Tilbakemeldinger fra næringen indikerte at redskapsmengden som ble benyttet i fisket etter leppefisk varierte avhengig av hvor i landet en fisket. Redskapsmengden på Vestlandet var høyere enn mengden redskap som ble benyttet på Sørlandet.

I 2011 ble det innført redskapsbegrensning i fisket etter leppefisk i den perioden fisken gyter. Formålet var å bidra til en noe forsiktigere start i fisket, mens det fremdeles kunne være leppefisk som ikke var ferdig gytt. I 2011 kunne manntallsførte fiskere kun benytte inntil 100 teiner eller ruser til sammen i tidsrommet 30. mai til og med 3. juli. Redskapsbegrensningen gjelder også når samme person eller de samme personene benytter flere fartøy. Fra 4. juli, da fisket var åpnet i hele landet, var det ingen begrensning i redskapsmengden manntallsførte fiskere kunne benytte i fisket etter leppefisk.

¹⁷ Rapport fra Havforskningen Nr. 3-2013 «Alder og vekst hos de ulike artene av leppefisk i utbredelsesområdet» og Rapport fra Havforskningen Nr. 3-2014 «Bestander og fangstkvalitet av leppefisk».

¹⁸ Saksnummer 14/17540-1 og journalpost 14/80894. (14/11090-5(14/73563)).

Reguleringen med redskapsbegrensning i gyteperioden ble videreført i årene 2012 - 2014. Fra og med 2014 gjelder redskapsbegrensningen på 100 teiner og ruser til sammen hele året på Sørlandet. I resten av landet ble redskapsbegrensningen i gyteperioden tatt bort i 2015 ved innføring av påbud om seleksjonsinnretninger i teiner og ruser.

2.7 Seleksjonsinnretninger

Reguleringsmessig har leppefisk blitt behandlet som en art fordi fisket med teiner og ruser fanger alle leppefiskartene som er på fangstområdet, og en har ikke kunne gjennomføre et målrettet fiske etter en (flere) leppefiskart(er).

Arbeidsgruppen anbefalte i 2011 at det ble arbeidet videre med seleksjonsinnretninger og tiltak som sikrer at ikke andre arter enn målarten blir fanget i redskapen, samt at fiskerne gjør nødvendige vurderinger for å hindre uønsket bifangst. Fiskeridirektøren støttet vurderingen om at det på sikt er ønskelig med innretninger som reduserer fangst under minstemål og fangst av andre arter enn målarten, og bestilte i 2012 kunnskapsstøtte av HI knyttet til seleksjonsinnretninger, og spesielt med vekt på seleksjonsinnretninger som selekterer ut fisk under minstemålet på 11 cm.

Resultatet fra delprosjektet *Fangst, mellomlagring og transport*¹⁹ viser at bifangstandelen fra andre arter enn målarten var relativt lav, mellom 4 og 10 % for teiner og mellom 5 og 12 % for ruser. Det er tydelige variasjoner i bifangst av andre arter enn leppefisk fra område til område. I tillegg til at vi ønsker å begrense bifangst av annen fisk og skalldyr i redskapen, kan disse også beite på eller stresse og skade leppefisken. Resultatene viser at innblanding av leppefisk under minstemålet imidlertid var stort. I teiner var 1 av 2 leppefisk (54 %) under minstemål, mens for ruser var forholdet 1 av 3 (33 %).

Data fra referansefiskerne tyder imidlertid på at bifangst varierer mye mellom områder og tid på året, og kan være betydelig for enkelte arter. Også for referansefiskerne var innblanding av leppefisk under minstemål stor og avhengig av leppefiskart. Resultatene kan derfor ikke generaliseres.

Fiskeridirektoratet åpnet i mars 2014 for et forsøksfiske som hadde som formål å fremskaffe kunnskap, slik at krav til seleksjon i redskapen kunne innføres fra 2015. Frem til 2015 hadde redskapen som ble benyttet holdt tilbake all fangst, også den minste leppefisken, og det var et stort forbedringspotensial mht bifangst. På Sørlandet er det en redskapsbegrensning, men i resten av landet benyttes et stort antall redskap.

Resultater fra forsøk med seleksjonsinnretninger i leppefiskredskap²⁰ viser at fastsetting av fluktåpning for å unngå fisk under minstemål i hovedsak bør baseres på forsøk utført utenfor gytesesongen. Dette fordi det er bredden på fisken som er bestemmende for hvorvidt leppefisken kan passere gjennom en spalte med en gitt bredde, og i tiden før gyting spiles buken ut når eggene modnes.

Havforskningsinstituttet anbefalte ved et minstemål på 11 cm at det brukes en fluktåpning med 13 mm fluktåpning. En fluktåpning på 13 mm vil ha en middelseleksjon på 11-12 cm stor

¹⁹ Rapport fra Havforskningen Nr. 3-2014. Sluttrapport FHF-prosjekt 900609.

²⁰ Rapport fra Havforskningsinstituttet «Forsøk med seleksjonsinnretninger i leppefiskredskap» av 12.12.2014 (sak 14/11090).

leppefisk. Det vil si at selv ved en fluktåpning på 13 mm vil det bli holdt tilbake fisk under minstemål som må sorteres ut manuelt. Med en fluktåpning på 10 mm er middelseleksjonen beregnet til 10 cm. Det er stor usikkerhet knyttet til de estimerte seleksjonsparametrene, men fluktåpning vil gi den minste fisken anledning til å gå ut av redskapen nede på fiskedypet. Det ble i 2015 påbud om fluktåpning i teiner og ruser som minst er 12 mm x 70 mm.

Fluktåpninger som lar den minste fisken svømme ut på dypet er en viktig del av reguleringen av fisket etter leppefisk. I praksis er det ikke mulig å sette en størrelse på fluktåpningen som sikrer at hundre prosent av fisk over en bestemt størrelse holdes tilbake i redskapen, samtidig som all fisk under denne størrelsen unnslipper. Fastsetting av størrelse på fluktåpning må derfor settes på bakgrunn av flere hensyn, og i fisket etter leppefisk er formålet at den minste fisken skal få anledning til å gå ut av redskapen nede på dypet. Ved fastsetting av størrelsen på fluktåpningen er det spesielt tatt hensyn til bergnebb som er den minste av leppefiskartene.

Med en fluktåpning på 12 mm vil noe bergnebb under minstemål bli holdt tilbake i redskapen, slik at det fremdeles blir behov for sortering. Også grønnlylt og berggylte som er under minstemål (på hhv. 12 cm og 14 cm) må sorteres ut. Noe leppefisk av kommersiell størrelse vil også gå ut av redskapen. Resultatene fra undersøkelsene HI gjennomførte i 2015 viser at størrelsen på fluktåpningene har medført et fangsttap av leppefisk av lovlig størrelse. Det er også indikasjoner på at tapet er størst tidlig i sesongen, noe som kan ha sammenheng med at leppefisken får bedre kondisjon utover sesongen. Forsøkene viser også at leppefisken i varierende grad er motivert til å gå ut gjennom fluktåpningene. HI gjennomfører i 2016 forsøk knyttet til størrelse og plassering av fluktåpninger. Resultatene fra disse forsøkene vil bli brukt til å vurdere eventuelle endringer i 2017.

Fluktåpningene skal plasseres slik at leppefisken enkelt kan ta seg ut av redskapen. Det er regler knyttet til et minste antall fluktåpninger i redskapen, samt at fluktåpningen skal ha en fast ramme. I 2015 ga enkelte fiskere tilbakemelding om skadet fisk som de mente hadde sammenheng med fluktåpningene i redskapen. Det er fiskers eget ansvar å sørge for at fluktåpningene er konstruert slik at de ikke kan skade fisken. I forbindelse med evalueringen av fisket i 2015, ble det for å beregne seleksjonen til bergnebb gjennomført et kontrollert forsøk på Austevoll. I dette forsøket ble det også registrert om fisken hadde skader, og den ble overført til en merd hvor den gikk i en uke for å sjekke evt. dødelighet. Resultatene viser at ingen fisk hadde synlige skader etter forsøket.

Fluktåpning løser ikke problemet med bifangst av andre arter enn leppefisk, som for eksempel større torsk og hummer. Resultat fra prøvefisket i mai 2014 viser at «kryss» i åpningen på leppefisk rusene ikke påvirker fangsten av leppefisk for noen av leppefiskartene, og reduserer innblanding av skalldyr, som for eksempel krabbe. Havforskningsinstituttet anbefalte at det ble stilt krav om notrist/kryss i alle ruser som benyttes i fisket etter leppefisk.

Fiskeridirektoratet innførte derfor krav om inngangssperre (kryss) i teiner og ruser fra 2015. Inngangssperre (kryss) skal monteres slik at en sylinder med diameter 70 mm ikke kan trekkes gjennom inngangen (kalven).

2.7.1 Deltakelse

Det ble i 2011 innført forbud mot å fiske leppefisk for personer som fisker med teiner eller ruser fra ikke-merkeregistrerte fartøy (fritidsfiskere). Disse kunne likevel søke om å delta i fisket dersom de hadde en leveringsavtale. Denne ordningen er videreført.

I 2011 anbefalte arbeidsgruppen at ordningen med dispensasjon til å bruke ruse i leppefisket skulle videreføres for yrkesfiskerne, men at det kunne bli stilt vilkår til tillatelsen.

Diskusjonen om ruser skulle deretter tas opp igjen i det langsiktige arbeidet. Gjennomførte studier i 2011/2012²¹ fant ingen klar effekt av redskap eller ståtid på leppefiskens overlevelse. Det ble heller ikke funnet noen effekt av fisketetthet på dødeligheten. Ordningen med dispensasjon til å bruke ruse i fisket etter leppefisk er dermed videreført.

2.8 Fangstrappertering

Havforskningsinstituttet²² fikk i 2011 i oppgave å utarbeide et forslag til fangstrapperteringsopplegg som skulle være klart til fisket startet opp 30. mai 2011. Havforskningsinstituttet foreslo å etablere et system med 12 referansefiskere²³, som skulle fylle ut et utvidet skjema for rapportering.

«Referansefiskere for leppefisk» som ble etablert i 2011 er videreført. Dataene fra «Referanseflåten» er etter hvert blitt svært viktig for kunnskapsinnhentingene til reguleringene av fisket etter leppefisk, da disse dataene vil være en av indikatorene på et eventuelt for høyt fiskepresset.

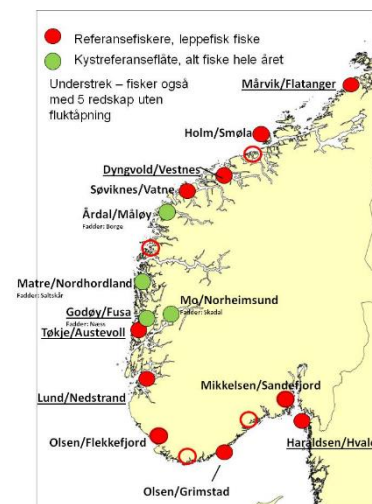
2.9 Totalkvoter

Det har vært viktig for Fiskeridirektoratet å følge med på utviklingen i bestandssituasjonen, spesielt med den store økningen i fangstene vi har sett de senere årene.

Havforskningsinstituttet har basert på data fra

«Referansefiskerne» og andre gjennomførte studier fulgt med på utviklingen i bestandene. Før 2016 har tilgjengelige data ikke gitt indikasjoner på at beskatningstrykket har vært for høyt.

Ved fastsetting av reguleringsopplegget for 2016 anbefalte HI²⁴ at det straks etableres en god metode og prosedyre for å kunne justere fiskeinnsatsen i forhold til bestandssituasjonen. Basert på en helhetsvurdering anbefalte HI at det ikke bør tillates en ytterligere økning i fiskeinnsats og beskatning på Sørlandet og Midt-Norge i 2016. På Vestlandet sør for Stad burde innsatsen reduseres med 15-20% i 2016.

²¹ Rapport fra Havforskningen Nr. 7-2013 «Overlevelse hos leppefisk (Labridae) effekt av redskap og ståtid» og Havforskningsnytt Nr. 1-2012 «Ruse gir like god overlevelse som teine».

²² I brev av 1. april 2011 fra Fiskeridirektoratet til Havforskningsinstituttet om fangstrappertering i fisket etter leppefisk.

²³ Brev fra Havforskningsinstituttet til Fiskeridirektoratet av 19.05.2011.

²⁴ Brev av 19. januar 2016 fra HI til Fiskeridirektoratet om «Bestilling av kunnskapsstøtte til evaluering av regulering av fisket etter leppefisk i 2015».

Effekten av en redskapsbegrensning ble vurdert til å være usikker mht. det totale uttaket av leppefisk. En totalkvote vil sikre at vi har større kontroll med det maksimale uttaket. For å følge anbefalingen om å ikke øke fisket ytterligere eller redusere i enkelte områder i 2016 besluttet fiskeridirektøren å fastsette totalkvoter i hvert av de tre områdene Sørlandet, Vestlandet sør for 62°N og Midt-Norge. En totalkvote ville også signalisere til næringen hvilken fangstmengde vi styrer etter. Kvoten ble satt i antall leppefisk, og gjelder alle leppefiskarter. For 2016 ble totalkvoten på Sørlandet og Midt-Norge satt til 4 millioner leppefisk og på Vestlandet 10 millioner leppefisk.

2.10 Hjelpesfartøy

I fisket etter leppefisk har det i tidligere sesonger vært brukt en del hjelpesfartøy. Fiskeridirektoratet har erfart at det ofte har vært hjelpesfartøyet som driver fisket og at hovedfartøyet ble nytt til transport av teiner, transport til mottak og overnatting. Et hjelpesfartøy i fisket etter leppefisk til omsetning har derfor vært noe annet enn det vi tradisjonelt har lagt i begrepet hjelpesfartøy. I fisket etter leppefisk vil et hjelpesfartøy i praksis være et tilleggsfartøy som selvstendig kan fiske etter leppefisk. Et tilleggsfartøy vil øke fangstkapasiteten til hovedfartøyet ved at flere redskap kan settes og røktes hver dag. Dette kan også bidra til å øke geografiske redskapskonflikter. Fiskeridirektoratet har også fått informasjon om at hjelpesfartøyet i noen tilfelle har drevet fangst av leppefisk et sted mens hovedfartøyet driver annen type fiskeri et annet sted.

Fiskeridirektoratet vurderer det slik at det ikke er behov for å nytte hjelpesfartøy i fisket etter leppefisk. På bakgrunn av dette ble det 26. mai 2016 utarbeidet instruks til Fiskeridirektoratets regionkontor om at søknader om å registrering av nye hjelpesfartøy i fisket etter leppefisk etter denne dato skal avslås. Vi vil før sesongen 2017 vurdere om det er rettslig adgang til å slette hjelpesfartøy som er registrert før 26. mai 2016.